

LA MUIXERANGA D'ALGEMESÍ, LA FORÇA D'UN POBLE

THE MUIXERANGA OF ALGEMESÍ, THE STRENGTH OF A NATION

Ferran Santos Girbés

Llicenciat en Comunicació Audiovisual i en Humanitats

ferransantos@gmail.com

RESUM:

En aquest article explicarem què és la Muixeranga, parlant dels seus orígens, de la seua vinculació amb els Castellers de Catalunya i de com forma part de la Festa de la Mare de Déu de la Salut –celebrada a Algemesí (País Valencià) i que ha sigut recentment declarada Patrimoni Immateral de la Humanitat per la UNESCO–. Descriurem en què consisteix i com ha anat evolucionant al llarg dels segles, fins a arribar al seu moment d'esplendor actual.

PARAULES CLAU:

Muixeranga, País Valencià, Tradició, Patrimoni Immateral de la Humanitat, Algemesí, Mare de Déu de la Salut, Processó, Dolçaina, Tabalet

ABSTRACT:

In this article we will explain what the Muixeranga is, talking about its origins, its link with the Castellers de Catalunya and how it is part of the Festa de la Mare de Déu de la Salut, that takes place in Algemesí (Valencian country), and it has been recently declared Intangible Heritage of Humanity by the UNESCO. We will describe what it consists on, and how it has evolved over the centuries, until it has reached its current moment of splendor.

KEYWORDS:

Muixeranga, Valencian Country, Tradition, Intangible Heritage of the Humanity, Algemesí, Mare de Déu de la Salut, Procession, Dolçaina, Tabalet

SUMARI:

La Muixeranga com a origen dels castellers catalans	pág. 30
La Muixeranga dins la Festa de la Mare de Déu de la Salut	pág. 30
Els orígens de la Muixeranga	pág. 32
La Muixeranga hui en dia	pág. 33
El Ball de la Muixeranga: torres humanes al so de la dolçaina	pág. 35
La Muixeranga més enllà d'Algemesí	pág. 36
Bibliografia	pág. 37

Ressenya biogràfica:

Ferran Santos Girbés (Algemesí, 1976) és llicenciat en Comunicació Audiovisual i en Humanitats per la Universitat de València. És professor del Cicle Formatiu de Grau Superior d'Il·luminació, Captació i Tractament de la Imatge en l'IES Veles e Vents del Grau de Gandia, i ha estat impartint classes en aquest cicle des de l'any 2004 fins l'actualitat. Ha estat també membre del Gabinet del Conseller d'Educació, Cultura, Ciència i Esport durant els anys 2016 i 2017. Sempre ha estat vinculat a la Festa de la Mare de Déu de la Salut, des de la seua infantesa com a membre del ball de les Pastorettes i com a tabalater, fins la seua edat adulta com a Tornejant (des del 1994 fins el 2009) i després com a membre de la Muixeranga, des del 2010. Ha format part de la seua Junta Directiva, des de l'any 2017 i també és Fester de la Mare de Déu de la Salut, dins del Barri de Muntanya, un dels quatre Barris Històrics que organitzen la festa des del 2010.

La Muixeranga d'Algemès és un grup d'hòmens i dones que des de 1973 dona continuïtat a la centenària tradició muixeranguera d'aquesta població de la Ribera, documentada des del segle XVIII com a ball de les processons de la Festa de la Mare de Déu de la Salut. Dels trenta components que van actuar aquell 8 de setembre de fa més de quaranta anys, quan la Muixeranga quasi va desaparèixer, (no hi havia vestits per a més) ha passat a estar formada per més de 500 membres encapçalats, des de 2017, pel seu mestre, Marcos Castell Colomer. Prèviament l'han dirigida en aquesta nova etapa Tomàs Pla Romaguera (1973-2003), Joan Beltran Garcia (2003-2014) i José Donat Castell (2014-2017).

LA MUIXERANGA COM A ORIGEN DELS CASTELLERS CATALANS

Però què és la Muixeranga d'Algemès, a més d'un ball tradicional d'una festa valenciana? Doncs és, probablement, una de les manifestacions culturals més icòniques i amb més vincle amb les arrels i tradicions que els valencians i les valencianes, al llarg dels segles, han sabut conservar i transmetre a les següents generacions. Bàsicament, es tracta de figures humanes, les quals els muixeranguers i les muixerangueres monten pujant-se uns damunt d'altres, creant uns castells humans que en diuen els catalans, la tradició casteller dels quals té origen en la Muixeranga.

Jordi Bertran, un dels principals estudiosos del fet casteller, i impulsor del Museu Casteller de Catalunya –a Valls– reconeix aquest fet “seminar” en el seu llibre *Breu història dels Castells i la Muixeranga als Països Catalans*. Bertran apunta com “la Muixeranga nasqué com una part de la festa del País Valencià i des d'allí viatjà per amplis territoris de la península ibèrica”. Ampliant aquesta afirmació, explica com “en unes comarques concretes de Catalunya, amb el nom de Ball de Valencians, un cop evolucionat, esdevingué el fet casteller. Sense trencar amb el llegat patrimonial dels avantpassats valencians, els castells van ser des del naixement una icona d'innovació cultural”. Bertran afegeix en aquest sentit:

El Ball de Valencians en algunes comarques del territori d'origen experimentà un procés de transformació en dos sentits. D'una banda cresqué en alçada, i aquesta característica de novetat canviant feu que progressés durant un llarg període històric fins a definir-se morfològicament d'una manera semblant a com coneixem els castells en l'actualitat. De l'altra, l'antic ball acro-

bàtic se sacralitzà per esdevenir la Muixeranga pròpiament dita, amb la doble ànim tradicionalitzada fins avui: la primitiva de les pujades o torres, i la religiosa dels quadres plàstics (Bertran 2019: 11).

Més estudiosos catalans del fet casteller han aportat la seua visió de l'origen valencià dels castells catalans. En concret Eloi Miralles, ja a principis dels anys vuitanta, planteja la possible relació de les muixerangues valencianes amb els balls de Valencians que es practicaven a Catalunya, tot i remarcant:

[...] la possibilitat que hom pugui trobar precisament al País Valencià el punt de partida d'aquestes manifestacions festives. Ho corroboren diversos testimonis documentals que acrediten la presència de danses provinents de València a diversos indrets de la geografia ibèrica i, pel que es veu, algunes d'aquestes quadrilles de valencians autòctons no s'estigueren de res a l'hora de viatjar (Miralles 1981: 23).

Jordi Bertran en el seu recent estudi sobre l'origen dels castells catalans, marca el 1786 com a primer testimoni gràfic a Catalunya d'un ball de valencians, obra d'Antoni Marco, seminarista de Tarragona natural de Duesaigües, en la coberta interior d'un llibre. En aquesta il·lustració ja es pot apreciar un “pilar de tres”, coronat per un xiquet que ja adopta la postura de l'enxaneta. Per a Bertran és molt important “el detall del primer enxaneta visualment documentat perquè certifica que els nens estaven incorporats al ball de valencians quan feia setze anys que s'havien assolit els sis pisos. Aquest aspecte tècnic contribuï al desenvolupament en alçada dels valencians”, cosa que significa que cada vegada s'intentava fer “castells” més alts i més complicats.

LA MUIXERANGA DINS LA FESTA DE LA MARE DE DÉU DE LA SALUT

La Muixeranga no és una manifestació cultural i festiva autònoma en ella mateixa, tal i com podrien ser els castells catalans. La Muixeranga forma part, i n'és el ball més representatiu, junt els Tornejants, de la Festa de la Mare de Déu de la Salut, la Festa Major d'Algemès, municipi de la Ribera Alta. En ser el ball més antic, podríem dir encapçala la part “profana” de la processó, una processó que s'inicia amb els misteris i martiris (que no són pròpiament un ball, sinó unes representacions d'escenes

bíbliques a càrrec de xiquetes i xiquets) i als quals els segueixen tota uns seguit de balls que fan de la Festa de la Mare de Déu de la Salut una de les celebracions més espectaculars del folclore valencià. Aquesta processó té un ordre escrupolós, que comença amb les torres de la Muixeranga, els Bastonets, la Carxofa, els Arquets, les Pastorettes i el Bolero o Llauradores. La segona part de la processó és la religiosa, i està encapçalada per la Creu Major a la qual segueixen els Tornejants, l'estendard de la Mare de Déu (també anomenat *Guió de la Mare de Déu*, un quadre barroc que representa la seua figura, i al qual els Tornejants es dirigeixen quan ballen), el públic i els festers. La presidència és a càrrec del clero, del depositari, del secretari i dels festers del barri organitzador –hi ha quatre barris històrics que organitzen la festa de manera rotatòria–, dels membres de la corporació municipal, de la banda de música i de les promeses (gent que segueix l'anda, en la processó, i que ha fet una promesa a la Mare de Déu de la Salut).

Les referències més antigues que es coneixen al voltant la celebració de la Festa són unes plecs de descàrrec sobre el cost de la festa de la Mare de Déu l'any 1610, celebrada per iniciativa dels veïns del carrer de Berca on l'existia la Capella de la Troballa, que vas ser on marca la tradició que es va trobar la imatge de la Mare de Déu dins una morera el 1247. En 1680 aquest celebració va passar de ser festa de carrer per a convertir-se en festa de tot el poble. Però pel que fa a la Festa de la Mare de Déu de la Salut, tal i com la coneixem hui en dia, cal remarcar que és té constància escrita des d'almenys 1724. Hom creu que és molt possible que la festa ja quedara totalment instituída el 1747, amb la commemoració del cinqué centenari de la troballa, moment en el qual es pensa en una l'organització d'una processó de volta general.

La Festa de la Mare de Déu de la Salut consta de diversos actes i esdeveniments al llarg de la primera setmana de setembre, sent la part principal les tres processons que se celebren el 7 i 8 de setembre (junt a totes les Mare de Déu trobades al País Valencià i Catalunya principalment). El dia 7 per la nit es duu a terme la Processó de les Promeses, que eix de la Basílica de Santa Jaume en la Plaça Major i arriba fins la Capella de la Troballa. L'endemà del matí, el dia 8 de setembre –dia de la Mare de Déu de la Salut–, en la Processoneta del Matí, la processó arriba fins la Basílica de Santa Jaume de nou. I d'allí mateix eix en la processó de la vesprada, anomenada la Processó de Volta General,

Foto: Ximo Bueno.

que recorre els principals carrers històrics del centre de la vila, fins arribar de nou a la Basílica i finalitzar així la festa. D'aquesta manera, al llarg de dos dies, els diferents balls de la Processó de la Mare de Déu de la Salut omplien de festa i color els carrers d'Algemesí, sent el moment apoteòsic l'entrada de la Mare de Déu a la Basílica de Sant Jaume el migdia del dia 8. En eixe moment, dins un espai reduït de la Plaça Major, tots els balls dansen al mateix temps. Durant uns breus minuts es produeix un espectacle indescriptible: les imatges parlen per elles mateixa. És un dels quadres plàstics més barrocs de la festa. Amb la façana de la Basílica com a teló de fons, tots els balls dansen alhora, mentre els portadors de la imatge realitzen un al·legòric triple intent d'entrada que culmina en un apoteòsic final d'aplaudiments multitudinari i la disparada de les salves. L'anda de la

Mare de Déu, enmig de les muixerangues, entra tres vegades seguides per la porta principal de l'església, rememorant les 3 vegades que, segons diu la tradició, la imatge de la Mare de Déu va ser furtada pels habitants de la veïna població d'Alzira i les tres vegades que ella sola va tornar al poble, mostrant la seua predilecció per Algemesí.

ELS ORÍGENS DE LA MUIXERANGA

Josep Antoni Domingo, cronista oficial d'Algemesí durant els anys vuitanta i noranta, i un dels grans estudiosos de la Festa algemesinenca, data en les primeres dècades del segle XVIII les primeres referències documentals de la Muixeranga. En concret, els primers testimonis documentals ens parlen de que:

Foto: Paco Tortosa
Fotografia.

De la Muixeranga d'Algemesí coneixem, pels documents escrits, que la seua història es remunta com a mínim a fa prop de tres segles. La primera referència documental prové del 1733, dels Llibres de Comptes de la Vila. Des d'aleshores, la seua aparició en la Festa de la Mare de Déu de la Salut, ja celebrada de manera solemne des del 1724, es manté de manera continuada fins hui en dia, convertida sense cap dubte en la imatge més coneguda de la ciutat, en el reflex de la força d'un poble compromès amb la seua tradició festiva i el seu patrimoni cultural (Domingo 2002: 133).

Bertran, per la seua banda, fa extensiu l'aparició i participació d'aquests balls de valencians que podríem definir com a proto-muixerangues a tota la geografia dels regnes peninsulars. Es tenen testimonis i referències escrites de la participació d'aquests balls de valencians en diverses festivitats i commemoracions. Bertran comenta:

El Corpus andalús de Sevilla de 1674 també registra un ball de valencians del qual en coneixem amb detall la seua procedència geogràfica, ja que el seu cap és de Sagunt, al País Valencià, i a més també aixequen una torre humana. Pocs anys després, el 1687, tenim constància que a la vila de Bràfim –a 30 quilòmetres i a unes sis hores en carro de la ciutat de Tarragona– hi va haver un ball anomenat de valencians, que hauria actuat també a les festes de Santa Tecla d'aquell any, juntament amb altres formacions de fora de la capital. El 1699 els valencians a Estella –Navarra– són un ball integrat per deu homes, com el de Bràfim o les posteriors "cuadrillas de volantineros valencianos" del Corpus de Granada de 1774. [...] El 1789 dos balls de valencians amb diferents danses, voltes figures, equilibris i altres lleugereses d'habilitat i destresa, actuaren a Tarazona –Aragó– en les festes de proclamació del rei Carles IV (Bertran 2011: 16).

És ja en aquest segle XVIII quan hi apareixen multitud de referències a manifestacions semblants o que podrien estar en la gènesi de l'actual Muixeranga. En aquell moment del segle XVIII, quan es tenen aquestes primeres referències escrites de la festa major d'Algemesí, eren freqüents ja a terres castellanes i americanes les *mojigangas*, grups de gent disfressada d'animals o vestida de manera ridícula que participaven en festes i celebracions populars i que adoptats pel món del teatre, donarien nom a peces de teatre curt d'intenció burlesca. Albert Alcaraz, en el seu llibre *Un món de*

muixerangues, apunta com eren de comunes aquest tipus de danses o espectacles acrobàtics:

[...] també ho eren, especialment a les comarques valencianes, les colles de dansadors que conjugaven el ball amb l'acrobàcia, colles que es popularitzaren a finals del segle XVIII a Catalunya i que per ser valenciana la seua procedència, reberen el nom de Ball de Valencians. Aquests dos elements, junt a una intenció religiosa, festejar la figura de la Mare de Déu de La Salut, serien els que arriplegaria el poble d'Algemesí en conformar la seua Muixeranga. Un grup cerimonial que vestit de manera estrofolària, dansava i representava amb acrobàtics quadres plàstics, escenes relacionades amb la Mare de Déu durant les festes patronals de la ciutat. Durant tot eixe temps, la Muixeranga ha assistit ininterrompudament a la seua cita anual amb la Mare de Déu de la Salut. Ha patit moments de glòria, però també de crisi. D'acceptació popular i de deixadesa. (Alcaraz 2004: 145)

Aquesta crisi es va manifestar de manera molt clara la nit de la Processó de les Promeses de 1973, quan els muixeranguers, en desacord amb els festers pel que volien cobrar (en aquella anys, el muixeranguers cobraven per eixir en la processó, igual que els tabalaters i dolçainers), es negaren a eixir a la processó. D'aquesta manera, eixa nit, per primera vegada en vora tres-cents anys, la Muixeranga no va alçar les seues torres al cel algemesinenc. La Muixeranga sols va tindre una representació "musical", ja que un dolçainer i un tabalater interpretaren la seua melodia encapçalant la processó solitàriament. Alguna cosa s'havia trencat en l'imaginari col·lectiu dels algemesinencs, i els testimonis parlen de una sensació de sorpresa i també de tristesa en ser conscients que una part fonamental de la cultura i senya d'identitat d'Algemesí s'havia perdut, o s'estava perdent en eixe precís moment. Però un grup d'hòmens, prenent consciència del moment tristament històric al qual estaven assistint, va intentar capgirar la situació, s'organitzaren ràpidament per intentar crear un nou grup muixeranguer, i al remat, va fer que la festa començara una nova època d'espendor que l'ha portada fins la situació que té hui en dia.

LA MUIXERANGA HUI EN DIA

Actualment la Muixeranga viu un moment de plena vitalitat, amb més de 500 membres i un moment d'expansió amb l'aparició de di-

verses muixerangues a comarques valencianes tant del nord com del sud del país. Ser muixeranguer és un fet que la gent que ho és manifesta amb orgull, un orgull i satisfacció per formar-hi part de, probablement, la senya d'identitat que defineix al poble d'Algemesí. Però no sempre ha estat així, ja que com diu Josep Antoni Domingo, fent una descripció de del tipus de gent que hi participava en èpoques pretèrites de la Muixeranga, tot i parlant de la seua extracció social:

Tradicionalment els muixeranguers eren gent de pocs recursos econòmics, habitants dels barris perifèrics de la ciutat i, moltes vegades, no massa ben vistos per les ments benpensants de la població: gent del gotet els va definir algú en un testimoni recollit per Joaquim Pérez (1998: 23). Actuar en la festa major en plena època de collita suposava per a molts perdre un jornal, i la situació econòmica de la majoria de les famílies convertia en necessària una remuneració, que també rebien altres balls. Però l'any 1973, muixeranguers i festers no es van avenir i, en conseqüència, la Muixeranga no va eixir en la processó de les Promeses. Aleshores, a corre-cuita, sense a penes temps d'assajar, un grup d'antics alumnes dels Maristes d'Algemesí encapçalat pel germà Agustín Aisa salvà la situació: es va formar una nova colla de muixeranguers que, a les ordres de Tomàs Pla, pogué participar l'endemà en la processó de Volta General; i que, més de quaranta anys després, continua amb la tradició.

La Muixeranga en les seues diferents manifestacions i versions, va estar molt arrelada en temps pretèrits a la comarca de la Ribera del Xúquer –Sueca, l'Alcúdia, i Carcaixent, per exemple– però sols Algemesí té l'honor d'haver-la conservada. Sobre la presència històrica de muixerangues a altres comarques valencianes cal citar Peníscola, Titaigües i, segons el més recent descobriment dels estudiosos, també l'Olleria, ací connectada amb les Festes de Folls (de fet, el

Les torres humanes que formen els muixeranguers i les muixerangueres poden tindre diferents altures. A dalt, a l'esquerra, una Torreta (de 4 altures). A la seua dreta, una Alta de 6 (6 altures) . Sota elles dos Altes de 5, enfront de l'Altar Major de la Basílica de San Jaime Apòstol d'Algemesi.

nom que rep a L'Olleria és el de "El Ball dels Locos"). Actualment es pot dir que el fet muixeranguer viu un moment d'expansió al País Valencià. La importància històrica i el pes i rellevància de la muixeranga d'Algemesí ha comportat que aquest terme siga l'escollit per designar les noves colles que han anat creant-se, i que s'estenen i continuen estenent-se per tot arreu del territori valencià. En els darrers anys han sorgit noves muixerangues a una vintena de localitats i comarques, com ara Alzira, Picanya, L'Olleria, la Safor, Sueca, Carcaixent, València, Pego, Cullera, Camp de Morvedre, Camp de Túria, Vinaròs, Alacant, Castelló, Carlet, Torrent o Monòver, fins arribar a les vint-i-dues colles muixerangueres. En alguns casos aquestes noves muixerangues s'han consolidat totalment dins de la cultura festiva local, mentre que d'altres estan en procés de creixement o bé no han tingut continuïtat. Tot i això, l'esclat de les muixerangues al país és un fenomen en plena expansió i que augura l'aparició de més colles al llarg del País Valencià. Aquesta nova realitat muixeranguera al País Valencià ha suposat fins i tot la creació d'una Federació de Muixerangues valencianes, que coordina l'esforç de totes les colles i organitza diferents esdeveniments dins el món muixeranguer.

Pel que fa a la Muixeranga d'Algemesí en l'actualitat, podríem dir que és una associació cultural més del teixit associatiu del poble, (i la més nombrosa d'Algemesí pel que fa a nombre d'associats) i que integra de manera normal i transversal a tot tipus de persones de diferent extracte socioeconòmic i cultural, de manera que:

Els membres de la Muixeranga són una colla d'homes i dones, de tota mena de professions –en temps passats, hòmens de força i habilitat, carregadors i obrers de vila de professió, amb un cert caràcter gremial com aglutinant del grup–, de nombre irregular –en l'actualitat en són centenars però en temps d'abans només uns trenta– dirigits per un mestre, que s'encarrega amb autoritat incontestable de la coordinació dels muntatges del ball, torres i figures, dels assajos previs i d'admetre al personal que s'hi incorpora (Domingo & Jarque 1999:79).

EL BALL DE LA MUIXERANGA: TORRES HUMANES AL SO DE LA DOLÇAINA

La Muixeranga d'Algemesí, més que un ball o una dansa pròpiament dita, és un conjunt de quadres plàstics amb intencionalitat representativa. Respecte el nom, Josep Antoni Domingo afirma que:

Mossén Vicent Igual, darrer beneficiat-organista de la parroquial, opinava en 1947 que derivava del mot àrab mochain, amb significat d'emascarat o encapirrotat. Hi ha qui pensa "que rep el nom genèric per ser la primera dansa que apareix obrint la marxa, en record de les antigues desfilades i processons o festes públiques –moixigangues– amb comparses i gent disfressada, que se celebraven per causa d'algun esdeveniment remarcats" (Domingo & Jarque 1999:97).

Hi ha tres tipus d'evolucions en la Muixeranga: el Ball, Passeig o Floreig, que és el primer que fan abans d'incorporar-se a les processons, les Torres humanes i les Figures Plàstiques. La Muixeranga executa el ball, que és la modalitat de dansa més antiga de tot el repertori de la Muixeranga, per obrir, com hem mencionat anteriorment, les actuacions en les tres processons de la Festa de la Mare de Déu, i aquest ball consta de quatre temps tant en els moviments com en la melodia. En aquest ball tots els muixeranguers es col·loquen en dues fileres i van evolucionant amb els diferents passos de la dansa, portant atxetes (anomenats ciris dins la colla muixeranguera) enceses a les mans, aixecant-se dempeus enlairant l'atxa i davallant-la alternativament, o bé ajupits cara a terra inclinant-se alternativament a dreta i esquerra, i també botant d'una filera a l'altra. Potser que aquesta modalitat de dansa, segons afirma Domingo:

[...] es connecte amb els rituals ancestrals agraris al voltant del cicle neolític sobre la idea de la fertilitat de la terra. El fet de dansar amb el capellet posat, la presència de la llum de l'atxa i els moviments toscos que recorden el treball de la terra i el creixement de les plantes així ens ho suggereixen (Domingo & Jarque 1999:80).

Seguidament trobem les Torres humanes o Pujades, que podríem dir que és el tret fonamental de la Muixeranga. Les torres humanes que construeix estan formades per estructures que van de les 3 altures, com el Pinet, a les 6 altures, com l'Alta de 6, passant per la Torreta, de 4 altures, o la Tomasina o l'Alta de 5, de cinc altures. A més, i per acabar el repertori de la Muixeranga, hi trobem les figures plàstiques, entres les quals n'hi ha d'algunes amb intencionalitat simbòlica religiosa que van més enllà de la mera figuració, com la Marí, l'Enterro, l'Altar o la Sènia.

Pel que fa al vestit muixeranguer, val a dir que "la indumentària de l'agrupació consta d'una brusa cenyida i recta, botonada per davant, pan-

talons llargs, barret orellut i espartenyets de sola prima. La tela és basta i forta a tires verticals roges i blaves sobre un fons de ratlles blanques amb disposició arlequinada, exceptuant el vestit del mestre que porta cada peça d'un sol color. És la tela vulgarment anomenada de matalàs:

[...] sembla que l'origen és per raó de les disponibilitats dels antics proveïdors del vestuari (Domingo & Jarque 1999: 80).

Un altre dels trets fonamentals de la Muixeranga, a banda dels castells humans que alcen al cel els muixeranguers, és la seua melodia. La música la interpreten el Tabal i la dolçaina, amb dues tonades bàsiques, una per a la dansa del ball, i l'altre, més coneguda popularment com la *Muixeranga*, senzilla i emocionant, amb ritme molt pausat, com per a servir de guia en l'alçament de les torres. N'hi ha una tercera, molt específica, sobre la composició del cant gregorià del *Dies irae, dies illa*, per a la figura de L'Enterro (la qual representa el soterrament i assumpció de la Mare de Déu). La melodia principal amb la qual alcen les torres humanes, va ser durant molt de temps, podríem dir que encara ho és, l'himne oficiós del País Valencià. Jordi Reig, en La música tradicional valenciana (IVM, 2011), afirma que "etnològicament, un dels trets més rellevants de La Muixeranga és que la seua validesa com a expressió popular perdura intacta durant segles" i segueix indicant que "pel caràcter solemne i ritual de les accions, i potser pel que té d'autòcton el duo musical que interpreta la música, la sòbria melodia de La Muixeranga va ser proposada [...] com a himne del país". Tot seguit Jordi Reig explica que "la seua validesa com a himne dependrà dels qui se senten representats per aquesta", però, afegeix l'etnomusicòleg que "hi ha un fet objectiu: La Muixeranga d'Algemesí és la peça del repertori de dolçaina i tabal que té més versions enregistrades".

Entre les persones que han marcat història cal destacar els mestres Enric Francisco Gil, Cabrera (dècada del 1920), Vicent Borràs Castell, Moreno Gleva (en la postguerra), Vicent Pelechano Esteve, Mona, Vicent Roma Masià, Elies (1958), Antoni Blay Carbonell, el Barber (1959-1969, aproximadament) i Salvador Úbeda Gómez, Marica. (Escartí 2008: 25). A partir del 1973 i l'aparició del nou grup (Amics de la Muixeranga, primer, i ja amb el nom de Muixeranga d'Algemesí, més tard), n'han sigut mestres Tomàs Pla Romaguera (1973-2003), Juan Beltran Garcia (2003-2014), José Donat Castell (2014-2017) i Marcos Castell Colomer (2017-actualitat).

LA MUIXERANGA MÉS ENLLÀ D'ALGEMESÍ

La Muixeranga d'Algemesí ha participat, al llarg dels vora cinquanta anys des de la seua recuperació, en molts esdeveniments i actes festius, socials i culturals en els quals constantment es reclama la seua presència. Sobretot, la Muixeranga ha tingut durant tots aquests anys una especial relació amb el món casteller. Des de finals de la dècada de 1970, la Muixeranga d'Algemesí manté grans relacions d'amistat i germanor amb moltes colles castelleres catalanes, sobretot, amb les principals colles del Principat, com els Castellers de Vilafranca, la Colla Jove de Tarragona o les dues colles de Valls. Ambdues manifestacions culturals, com hem mencionat anteriorment, segons els investigadors, tindrien un origen comú en terres valencianes. I és per eixe motiu que la Muixeranga d'Algemesí sempre ha estat respectada i reconeguda a Catalunya. Algunes mostres d'això són el fet que té el seu espai propi al Museu Casteller de Catalunya de Valls i les vegades que la colla muixeranguera ha estat convidada a actuar en importants esdeveniments, com les Festes Majors de Sant Fèlix (Vilafranca del Penedés, Barcelona, 31-8-1978), les Festes Majors de Valls (Valls, Tarragona, 27-1-1991), les Festes de Santa Tecla (Tarragona, 17-9-1994), la Fira d'Arrel Tradicional de Manresa (Manresa, 9-6-2002), la Inauguració del monument als castells durant les festes de Santa Eulària (Barcelona, 11 i 12 de febrer de 2012), la Diada de Tots Sants (Vilafranca del Penedés, Barcelona, 1-11-2012 i 2013), el Concurs de castells (Tarragona, 7-10-2012), les Festes Majors de Sant Joan (Valls, Tarragona, 21-6-2014) i la Diada dels Castellers de Lleida (Lleida, 17-10-2015), entre d'altres.

També caldria remarcar que a l'any 2018, per primera vegada en la seua història, la Muixeranga va participar, en la Diada Internacional Castellera, acte que va es va emmarcar dins la XXVIIa edició del Concurs de Castells de Tarragona. La Muixeranga d'Algemesí va dur a terme una actuació històrica, que s'ha iniciat amb la primera Alta de 6 que la Muixeranga alçà fora del territori valencià. A la diada hi participaren, a banda de la Muixeranga d'Algemesí, els Xiquets de Copenhaguen, els Castellers of London, els Castellers d'Andorra, els Castellers de París i la Colla Castellera de Madrid. També varen tindre una participació especial la Govinda de Mumbai, torres humanes que es fan a l'Índia. En aquest acte es va mostrar com el fet muixeranguer-casteller va

més enllà dels territoris de parla catalana i re-fermà la posició de la Muixeranga dins el món casteller com a testimoni vivent dels seus orígens.

A més de la seua estreta relació amb el món casteller, la Muixeranga també, quasi des dels seus orígens, i conscient del reconeixement i l'interés que hi desperta, ha treballat per donar a conèixer-la més enllà d'Algemesí, actuant en llocs i esdeveniments de gran relleu i influència de públic, com puguen ser el VII Centenari de la Mort del Rei Jaume I (Plaça de la Reina, València, 9-9-1976), la visita del Papa Joan Pau II (Plaça de la Reina, València, 8-11-1982), la beatificació de Josefa Naval Girbés (Senyora Pepa) (El Vaticà, 2-8-1988), el VII centenari de l'entrada a Alacant de Jaume II (Castell de Benacantil, Alacant, 17-4-1996), el 700 aniversari del monestir de la Valldigna (Simat de la Valldigna, 15-10-1998), el XIX Festival de Danses de l'Antiga Corona d'Aragó (Castelló de la Plana, 11-5-2002), les Festes patronals de Tauste (Tauste, Saragossa, 4-9-2004), la Fira Internacional de Turisme (FITUR) (Madrid, 2005, 2008, 2009, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2018), el Dia de les Corts Valencianes (Plaça de la Verge, València, 24-4-2016), o l'Entrà cristiana amb la capitania, Festes de Moros i Cristians (Alcoi, 22-4-2017).

En aquests moments més de vuit-centes persones agrupades al voltant de dues colles (Muixeranga d'Algemesí i, des de 1997, la colla de la Nova Muixeranga), conformen les actuals muixerangues d'Algemesí, la qual cosa assegura la continuïtat d'aquesta tradició centenària. Açò va de la mà de l'afirmació de que en l'actualitat, la Muixeranga viu, probablement, el millor moment de la història i gaudeix del reconeixement i l'admiració de bona part de la societat valenciana. Un fet que s'ha accentuat a partir de la declaració de Patrimoni Immaterial

Foto: Ximo Bueno.

de la Humanitat per part de la UNESCO (2011), de la Festa de la Mare de Déu de la Salut, que ha comportat una projecció nacional i internacional. ■

BIBLIOGRAFIA:

ALCARAZ, ALBERT (2004). *Un món de muixerangues*. Algemesí: Ajuntament d'Algemesí.

BERTRAN, JORDI (2019). *Breu història dels Castells i la Muixeranga als Països Catalans*. Lleida: Ed. Pagés.

BERTRAN, JORDI et alt. (2011). *Castells i castellers. Una voluntat col·lectiva*. Barcelona: Ed. Lunwerg.

DOMINGO, JOSEP ANTONI; JARQUE, FRANCESC (1999). *Bastint la festa. Festes de la Mare de Déu de la Salut d'Algemesí*. Algemesí: Ajuntament d'Algemesí.

DOMINGO, JOSEP ANTONI (2002). *Festa a la Ribera. Les festes d'Algemesí*, 2a ed. [1a ed., 1983]. Algemesí: Ajuntament d'Algemesí. Pàg. 133.

ESCARTÍ, LLUÍS (2008). "El mític Cabrera i altres mestres de l'antiga Muixeranga". En *BIM Berca*, núm. 162, p. 25.

MIRALLES i FIGUERES ELOI (1981). *Fem pinya! Els castells, símbol i expressió del nostre poble*. Barcelona: Diàfora.

PÉREZ, JOAQUÍN (1998). "El Ball de l'Antigor", en *La Muixeranga d'Algemesí: 25 anys Amics de la Muixeranga*. Algemesí: Associació Amics de la Muixeranga.

REIG, JORDI (2011). *La música tradicional valenciana. Una aproximació etnomusicològica*. València: IVM.